

Inhoud

Voorwoord	11
DEEL EEN jongens	
1 De rebelse moeder	17
2 De buitenlandse	28
3 De uitverkorene	39
4 De zonenmaakster	53
5 De politica	66
6 De verborgen meisjes	82
7 De ondeugd	94
DEEL TWEE de jeugd	
8 De halve jongen	119
9 De kandidate	144
10 De Pathaanse Tea Party	160
11 De toekomstige bruid	172
12 Zusterschap	185
DEEL DRIE mannen	
13 De lijfwacht	199
14 De romantica	221
15 De chauffeuse	234
16 De krijger	244
17 De weigeraars	259
18 De godin	271

DEEL VIER vaders	
19	De verslagene 283
20	De afgedankte 304
21	De echtgenote 313
22	De vader 329
	Nawoord 358
	Opmerking van de schrijfster 367
	Noten 369
	Dankwoord 393
	Register 394

Voorwoord

De overgang begint hier.

Ik doe de zwarte hoofddoek af en stop hem in mijn rugzak. Mijn haar laat ik in een knotje op mijn achterhoofd zitten. We zijn toch snel genoeg in de lucht. Ik ga wat rechter zitten en sta mijn lichaam toe om meer ruimte in te nemen. Ik denk niet aan oorlog. Ik denk aan roomijs in Dubai.

We drommen samen op de kleine, met vinyl overtrokken stoelen in de vertrekhal van het internationale vliegveld van Kabul. Over een paar uur verloopt mijn visum. Een uitgesproken feestelijk gestemde groep Britse expats viert dat ze voor het eerst in maanden even het leven achter prikkeldraad en bewapende bewakers achter zich kunnen laten. Drie vrouwelijke vrijwilligers in spijkerbroek en strakke top hebben het uitgelaaten over een badplaats. Een stukje zwart tricot is van een schouder gezakt en onthult een al gebruinde huid.

Ik zit naar het ongewone vertoon van huid te staren. De afgelopen paar maanden heb ik ternauwernood mijn eigen lichaam gezien.

Het is zomer 2011, en de uittocht van buitenlanders uit Kabul is al ruim een jaar gaande. Ondanks nog een laatste inzet hebben velen in zowel de militaire gemeenschap als in die van de buitenlandse hulporganisaties het gevoel dat Afghanistan verloren is. Sinds president Obama aankondigde dat de Amerikaanse troepen zich vanaf 2014 zouden gaan terugtrekken uit Afghanistan, heeft de internationale karavaan grote haast om naar elders af te reizen.² Het vliegveld van Kabul is de eerste halte op weg naar de vrijheid voor de opgesloten, verveelde en op het randje van waanzin verkerende adviseurs, aanneemers en diplomaten. De handelaars in vrede en internationale ontwikkeling verheugen zich op nieuwe werkplekken, waar de experimenten in 'natievorming' en 'armoedebestrijding' nog

niet spaak zijn gelopen. Ze halen nu al herinneringen op aan die eerste, hoopvolle dagen van bijna een decennium geleden, toen de Taliban net waren verslagen en alles mogelijk leek. Toen Afghanistan zou worden omgevormd tot een seculiere democratie naar westers model.

De landingsbaan van het vliegveld is overspoeld met middaglicht. Mijn mobieltje heeft net één streepje bereik bij een van de ramen, en ik draai het nummer van Azita. Met een klikje maken we contact.

Ze is nog een beetje giebelig van een ontmoeting met de minister van Justitie en een paar andere functionarissen. De pers was eveneens aanwezig. Als politica is Azita dan in haar element. Ik hoor haar glimlachen als ze haar outfit beschrijft: 'Ik heb me heel modieus aangekleed. En diplomatiek. Ze hebben allemaal foto's van me gemaakt. De BBC, Voice of America en Tolo tv. Ik had die turkooizen sjaal om - die je pas geleden nog hebt gezien. Je kent hem wel. En het zwarte jasje.'

Ze valt even stil. 'En een hoop make-up. Flinkke lagen make-up.'

Ik haal diep adem. Ik ben de journalist. Zij het onderwerp. De afspraak is om geen emotie te tonen.

Azita hoort mijn stilte en begint me meteen gerust te stellen. Het wordt binnenkort allemaal beter. Dat weet ze zeker. Ik hoef me geen zorgen te maken.

Mijn vlucht wordt omgeroepen. Ik moet weg. We zeggen de gebruikelijke dingen: 'Dit is maar voor even. Geen afscheid. Ja. Tot gauw.'

Als ik opsta van de vloer, waar ik me tegen het raam heb gedrukt om de verbinding niet kwijt te raken, fantaseer ik over mijn terugkeer. Het zou de laatste scène uit een film kunnen zijn. Dat ene moment waarop een plotseling inzicht tot een wanhopige sprint door de luchthaven leidt om alles recht te zetten. Om een mooi einde te krijgen. Wat geeft het dat ik weer een middag bij kolonel Hotak op kantoor moet doorbrengen

om de les te worden gelezen over mijn verlopen visum? Een paar kopjes thee, een stempel in mijn paspoort, en hij laat me gaan.

Terwijl ik in mijn hoofd elke stap doorneem, weet ik dat ik het nooit zal doen. En hoe zou dit – deze laatste daad van me – dan verlopen? Zou ik met aan weerszijden Amerikaanse soldaten Azita's huis binnenstormen? Of met de Afghaanse Human Rights Commission? Of in mijn eentje, met mijn zakmes en mijn vaardigheden als onderhandelaar, gedreven door woede en de overtuiging dat alles kan worden rechtgezet als je maar net even iets meer je best doet?

Als ik door de gate loop, vervagen de scenario's. Dat doen ze altijd. Ik volg de anderen en opnieuw doe ik wat we allemaal doen.

Ik stap op het vliegtuig en vertrek.

1 De rebelse moeder

AZITA, EEN PAAR JAAR EERDER

‘Ons broertje is eigenlijk een meisje.’

Een van de gretig kijkende tweeling knikt nog eens om haar woorden kracht bij te zetten. Dan wendt ze zich tot haar zusje. Die is het ermee eens. Ja, echt waar. Zij kan het bevestigen.

Ze zijn twee identieke meisjes van tien, allebei met zwart haar, eekhoornogen en een paar sproetjes. Even daarvoor hebben we nog gedanst met mijn iPod die ik op shuffle had gezet, terwijl we wachtten tot hun moeder een telefoongesprek had beëindigd in de kamer ernaast. We gaven de oortjes aan elkaar door terwijl we onze mooiste dansbewegingen ten beste gaven. Ik slaagde er weliswaar niet in om hun ingewikkelde heupbewegingen te evenaren, maar ik kon hun goedkeuring wegdragen met een paar van mijn meest geïnspireerde meegezongen flarden van nummers. Het klonk ook best goed, zoals het weerkaatste tegen de ijskoude betonnen muren van de flat in het door de Sovjets gebouwde doolhof waar een groot deel van de kleine middenklasse van Kabul woont.

Nu zitten we op de met goud geborduurde bank, waar de tweeling een theeservies heeft klaargezet van glazen bekers en een thermoskan op een verzilverd dienblad. De *mehman khana* is de chicste kamer in een Afghaans huis, die de rijkdom en de verhevenheid van de eigenaren moet uitdragen. Op een hoektafeltje met een barst erin die met plakband is gerepareerd, liggen cassettebandjes met Koranverzen en perzikkleurige bloemen van stof. De tweeling zit met hun benen keurig onder zich gevouwen op de bank en is een beetje beledigd door mijn gebrek aan reactie op hun grote onthulling. Tweelingzus nummer 2 buigt zich naar me toe: ‘Echt waar. Hij is onze kleine zus.’

Glimlachend knik ik hen toe. ‘Ja.’ Het zal wel.

Op een ingelijste foto op een bijzettafeltje staat hun broer, met v-halstrui en stropdas, samen met zijn grijnzende besnorde vader. Het is de enige foto in de woonkamer. De oudste dochters spreken een gammel, maar enthousiast soort Engels dat ze hebben opgestoken uit schoolboeken en van de satelliet-televisie dankzij de schotel op het balkon. Misschien is er hier gewoon sprake van een taalbarrière.

‘Oké,’ zeg ik, omdat ik vriendelijk wil zijn, ‘ik snap het. Jullie zús. En wat is je lievelingskleur, Benafsha?’

Ze twijfelt tussen rood en paars voordat ze de vraag doorspeelt aan haar zus, die er al even ernstig over nadenkt. De tweeling, gekleed in een oranje vest en een groene broek, doet de meeste dingen kennelijk in volmaakte meisjesachtige synchroniciteit. Hun knikkende hoofden worden bekroond door haarelastieken van glitterstof en alleen als de een zwijgt, zijn de glitters van de ander een paar seconden onbeweeglijk. Die momenten bieden een beginneling de kans om ze uit elkaar te houden: een moedervlekje op de wang van Beheshta is de aanwijzing. Benafsha betekent ‘bloem’, Beheshta ‘paradijs’.

‘Ik wil later lerares worden,’ draagt Beheshta ons volgende onderwerp aan.

Als een van de tweeling aan de beurt is om een vraag te stellen, willen ze allebei hetzelfde weten: of ik getrouwd ben.

Mijn antwoord is ze een raadsel, aangezien ik – zoals zij laten weten – erg oud ben. Ik ben zelfs een paar jaar óuder dan hun moeder, die op haar drieëndertigste moeder van vier kinderen is. De tweeling heeft nog een zus, afgezien van hun broertje. En hun moeder zit in het parlement, zeg ik tegen de tweeling. Dus er zijn heel wat dingen die ik niet ben, vergeleken bij haar. Ze lijken die manier van formuleren wel te waarderen.

Ineens verschijnt hun broertje in de deuropening.

Mehran van zes heeft een gebruind, rond gezicht, diepe kuiltes in zijn wangen, wenkbrauwen die op en neer gaan als hij grijnst, en een brede spleet tussen zijn voortanden. Zijn haar

is net zo zwart als dat van zijn zussen, maar dan kort en stekelig. Gestoken in een strak overhemd van rode denim en een blauwe broek, met zijn kin naar voren en zijn handen op zijn heupen, komt hij vol zelfvertrouwen de kamer in, kijkt me recht aan en richt een speelgoedpistooltje op mijn gezicht. Hij haalt de trekker over en roept bij wijze van begroeting: *pauw!* Als ik niet dood neerval of terugschiet, haalt hij een plastic superheld uit zijn kontzak. De achtervang heeft blond haar, blinkend witte tanden, twee wapenriemen over zijn uitpuilende borstkas en is gewapend met een machinegeweer. Mehran zegt iets in het Dari tegen het poppetje en luistert dan gespannen naar hem. Ze zijn het er kennelijk over eens: de aanval is geslaagd.

Naast me komt Benafsha tot leven en ze ziet haar kans schoon om haar bewering eindelijk hard te maken. Ze zwaait met haar armen om de aandacht van haar broer te trekken: 'Zeg maar, Mehran. Zeg maar tegen haar dat je ons zusje bent.'

Mehrans mondhoeken gaan omlaag. Hij steekt zijn tong uit en schiet weg, waarbij hij bijna tegen zijn moeder op botst die net de kamer in komt.

Azita's ogen zijn omrand met zwarte kohl, en ze heeft wat blusher op. Of misschien komt dat door de mobiel die ze tegen haar oor gedrukt heeft gehouden. Nu is ze er klaar voor, roept ze in mijn richting. Om me te vertellen waarnaar ik kom vragen: hoe het is om bijna tien jaar na het begin van de langste oorlog die Amerika ooit heeft gevoerd, en na een van de langdurigste buitenlandse-hulpinspanningen van onze generatie, een Afghaanse vrouw in dit land te zijn.

De dag dat wij elkaar voor het eerst ontmoeten, ben ik bezig met onderzoek voor een televisiedocumentaire over Afghaanse vrouwen, en is Azita inmiddels vier jaar lid van het tamelijk nieuwe parlement van het land. Ze is gekozen in de Wolesi Jirga, een van de wetgevende afdelingen die een paar jaar na de verdrijving van de Taliban in 2001 is geïnstalleerd, en ze heeft haar kiezers op het platteland van de provincie Badghis beloofd

dat ze een groter deel van de buitenlandse hulp naar hun arme uithoek van Afghanistan zou laten stromen.³

Het parlement waar zij deel van ging uitmaken, werd voor een groot deel bevolkt door drugsbaronnen en krijgsheren, en leek in een staat van verlamming te verkeren door diepgewortelde corruptie, maar het was in elk geval een poging de democratie in te voeren waar veel Afghanen naar zeiden uit te kijken.⁴ Het was de opvolger van vele vormen van mislukt bestuur in de afgelopen eeuw: de absolute monarchie, communisme, en een islamitisch emiraat onder de Taliban. Of helemaal geen bestuur, in tijden van burgeroorlog.

Sommige buitenlandse diplomaten en medewerkers van hulporganisaties rond Kabul leerden Azita kennen als een ontwikkelde vrouwelijke parlementariër die niet alleen Dari, Pasjtoe, Urdu en Russisch sprak, maar ook Engels, en die er relatief vrijzinnige opvattingen op na hield, en dus werd ze overladen met uitnodigingen voor evenementen in de buitenwereld. Ze was naar diverse Europese landen gevlogen en naar Yale in de Verenigde Staten, waar ze over het leven onder de Taliban sprak.

Het was ook niet ongebruikelijk dat Azita buitenlanders uitnodigde in haar huurhuis in Macroyan, om haar versie van een normaal leven in de buurt van Kabul te laten zien. Hier flap-pert de was aan de balkons van moddergrijze gebouwen van vier verdiepingen hoog, met hier en daar een vlek groen, en in de vroege ochtend komen de vrouwen samen bij de piepkleine bakkerijtjes, terwijl de mannen stramme gymnastiek-oefeningen doen op het voetbalveld. Azita stelt er een eer in om gastvrouw te zijn en zichzelf neer te zetten als de uitzondering op de manier waarop Afgaanse vrouwen in de buitenwereld worden afgeschilderd, afgezonderd in hun huis, vrijwel zonder contact met de maatschappij, vaak analfabeet en onder de duim van demoniserende echtgenoten die hun het daglicht niet gunnen. En die al helemaal geen bezoek ontvangen van *farandzjie*, oftewel buitenlanders, zoals de indringers uit het verleden ooit door Afghanen werden genoemd. Tegenwoordig

heten ze meestal *amrican*, ongeacht hun paspoort.

Azita vindt het heerlijk om haar stromend water, de elektriciteit en de televisie in de slaapkamer te laten zien; allemaal betaald met geld dat zij als kostwinner heeft verdiend. Ze weet dat dat indruk maakt op buitenlanders, en met name op vrouwelijke buitenlanders. Met haar blozende wangen, scherpe gelaatstreken en haar kaarsrechte houding, van top tot teen elegant verpakt in zwarte stof, en met een warme geur van muskus vermengd met iets zoets om zich heen ziet Azita er ook echt anders uit dan de meerderheid van de Afghaanse vrouwen. Met haar 1 meter 68 – en misschien nog wat meer op haar pumps met open hiel en puntneus – steekt ze zelfs boven sommige bezoekers uit. Die verschijnen meestal met verstandiger schoenen aan hun voeten, alsof ze op wandelvakantie zijn.

Wat de vooruitgang voor vrouwen sinds 2001 betreft geeft Azita weinig blijk van tevredenheid tegenover bezoekende buitenlanders, van wie ik alleen maar de meest recente ben. Jawel, er worden op straat in Kabul en in een paar andere, wat grotere steden meer vrouwen gezien dan toen de Taliban het voor het zeggen hadden, en er worden meer meisjes op school ingeschreven, maar net zoals in vorige periodes toen men hervormingen probeerde door te voeren, beperkt de vooruitgang voor vrouwen zich tot de hoofdstad en een handjevol andere stedelijke gebieden.⁵ In grote delen van dit tot op grote hoogte analfabete land geldt veel van wat de Taliban voor vrouwen hadden verboden en geboden nog steeds. Het zijn nog altijd wetten die in stand worden gehouden door de conservatieve traditie. In veel provincies zijn de boerka's nog de normale dracht en het komt maar zelden voor dat vrouwen werken of zonder hun man het huis verlaten. De meerderheid van de huwelijken wordt nog steeds opgelegd,⁶ eerwraak is niet ongebruikelijk,⁷ en zodra het justitiële systeem bij een verkrachtingszaak wordt betrokken, draait het er meestal op uit dat het slachtoffer achter de tralies verdwijnt – tenzij ze gedwongen wordt om met haar ver-

krachter te trouwen, wat een veelvoorkomende oplossing is.⁸ Vrouwen steken zichzelf in brand met brandstof uit de keuken om aan huiselijk geweld te ontsnappen,⁹ en dochters zijn nog steeds een handig, informeel betaalmiddel waarmee vaders hun schulden afbetalen of ruzies beslechten.¹⁰

Azita is een van de weinige vrouwen die een stem hebben, maar in de ogen van velen is ze nog altijd een provocatie, omdat haar leven zo anders is dan dat van de meeste vrouwen in Afghanistan en dus een bedreiging vormt voor degenen die vrouwen eronder willen houden. In haar woorden: 'Als je naar verafgelegen gebieden in Afghanistan toe gaat, zul je zien dat er niets is veranderd in het leven van vrouwen. Ze zijn nog steeds ondergeschikt. Dieren. Het gaat nog een hele tijd duren voordat de vrouw in deze samenleving als een mens wordt beschouwd.'

Azita duwt haar smaragdgroene hoofddoek naar achteren, waardoor een korte zwarte paardenstaart zichtbaar wordt, en wrijft over haar haar. Ik schud mijn hoofddoek ook af en laat hem langs mijn hals omlaaggliden. Ze kijkt me even aan zoals we daar in haar slaapkamer zitten. 'Ik wil niet dat mijn dochters ooit zo moeten lijden als ik heb geleden. Ik heb zoveel van mijn dromen moeten vernietigen. Ik heb vier dochters. Daar ben ik heel blij om.'

Vier dochters? Alleen maar vier dochters? Wat is er in dit gezin aan de hand? Ik houd even mijn adem in, in de hoop dat Azita het voortouw zal nemen en me helpt om dit te begrijpen.

En dat doet ze.

'Wil je ons familiealbum zien?'

We verhuizen weer naar de woonkamer, waar ze twee albums onder een wankel bureautje vandaan haalt. De kinderen bekijken deze foto's regelmatig. Ze vertellen het verhaal over de totstandkoming van het gezin van Azita.

Om te beginnen een reeks plaatjes van het verloofsfeest van Azita in de zomer van 1997. Azita's volle neef, met wie ze gaat trouwen, is jong en slungelig. Op zijn gezicht doen pluk-

jes haar nog steeds hun best om in het midden bij elkaar te komen voor een volle baard – een voorschrift onder de Taliban indertijd. De verloofde heeft een tulband op en is gekleed in een bruinwollen vest over een traditionele witte *peran tumban*: een lang overhemd met een wijde broek. Niet een van de omstreeks honderd gasten lacht. Naar Afgaanse maatstaven, waar duizend mensen op een feest geen uitzondering zijn, is het een kleine, weinig indrukwekkende bijeenkomst. Het geeft weer hoe de stad het dorp ontmoet. Azita is de op dure scholen opgeleide dochter van een professor aan de universiteit in Kabul. Haar aanstaande: de analfabete zoon van een boer.

Er zijn een paar in scène gezette momenten vastgelegd. De verloofde probeert zijn aanstaande vrouw wat van de roze met gele taart te voeren. Zij draait haar gezicht af. Op haar negentiende is Azita een magerder, ernstiger versie van de vrouw die ze later zou worden, in een kobaltblauwe zijden kaftan met ronde schoudervullingen. Haar nagels zijn felrood gelakt om bij haar bloedrode lippen te passen, die scherp afsteken tegen een wit gepoederd gezicht dat het voorkomen van een masker heeft. Haar haar is een stijf gespoten vogelnest. Op een andere foto biedt haar toekomstige echtgenoot haar een feestelijke bokaal aan waaruit zij geacht wordt te drinken. Ze staart in de camera. Over haar mat gepoederde gezicht lopen verticale lijnen vanuit donkerbruine ogen.

Een paar pagina's verderop poseert de tweeling met Azita's moeder, een vrouw met hoge jukbeenderen en een krachtige neus in een gezicht met diepe rimpels. Benafsha en Beheshta geven allebei kushandjes aan hun *bibi-jan*, die nog steeds met hun grootvader in het noordwesten van Afghanistan woont. Algauw doet een derde meisje haar intrede op de foto's. Middelse zus Mehrangis heeft staartjes en een iets ronder gezicht. De kleine poseert naast de twee mini-Azita's, die er ineens wel erg groot uitzien in hun witte jurken met ruches.

Azita slaat de bladzijde om: *Nowruz*, het Perzische nieuwjaar, 2005. Vier kleine meisjes in crèmekleurige jurken. Keurig

op maat gerangschikt. De kleinste heeft een strik in haar haar. Het is Mehran. Azita legt haar vinger op de foto. Zonder op te kijken zegt ze: 'Je weet dat mijn jongste ook een meisje is, hè? We kleden haar als een jongen.'

Ik werp een blik in de richting van Mehran, die aan de periferie rondhangt sinds we in gesprek zijn. Ze is alweer op een andere stoel gaan zitten en is opnieuw aan het praten tegen de actiehield.

'Er wordt geroddeld over mijn gezin. Als je geen zonen hebt, is dat een groot gemis, en iedereen heeft met je te doen.'

Azita zegt het alsof het een doodeenvoudige verklaring is.

Je moet op zijn minst één zoon hebben om hier in aanzien te staan. Een gezin zonder zoon is niet alleen incompleet, maar in een land zonder rechtsstaat wordt het ook als zwak en kwetsbaar beschouwd. Dus is het de plicht van iedere getrouwde vrouw om zo snel mogelijk een zoon te baren – het is een levensdoel, en als ze dat niet in vervulling brengt, is er duidelijk iets mis met haar in de ogen van anderen. Ze kan worden weggezet als een *dokhtar zai*, 'zij die alleen dochters voortbrengt'. Maar dit is nog lang niet zo vreselijk als de belediging die ze gebruiken voor een vrouw die helemaal geen kinderen heeft: een *sanda* of *khoshk*, dat 'droog' betekent in het Dari. Een vrouw die in een patrilineaire cultuur geen zoon kan voortbrengen, schiet echter ook – in de ogen van de samenleving en vaak ook van haarzelf – fundamenteel tekort.

In grote gebieden is de geletterdheid niet hoger dan 10 procent en veel ongefundeerde beweringen worden nooit onderuitgehaald.¹¹ Een daarvan is de wijd en zijd aangehangen overtuiging dat een vrouw het geslacht van haar kind kan kiezen door het zich vast voor te nemen. Het gevolg is dat een vrouw die er niet in slaagt om zonen te krijgen, niet veel medeleven oproept. In plaats daarvan wordt ze door de maatschappij en haar eigen echtgenoot veroordeeld als iemand die blijkbaar niet genoeg een zoon heeft gewenst. En de vrouwen zelf geven hun eigen lichaam en hun zwakke geest vaak de schuld dat ze geen zonen voortbrengen.

In de ogen van anderen stapelen de karakterfouten van zo'n vrouw zich vaak nog verder op: ze is vast en zeker ook lastig en onhebbelijk. Misschien zelfs wel kwaadaardig. De meeste mensen weten eenvoudig niet dat het de vader is die het geslacht van een kind bepaalt, aangezien het sperma de drager is van de chromosomale opmaak van een kind.

Voor Azita stond het ontbreken van een zoon alles in de weg wat ze als politica wilde bereiken. Toen ze in 2005 met haar gezin in Kabul arriveerde, sloegen de vervelende opmerkingen en de achterdocht over het ontbreken van een zoon al gauw onvermijdelijk om in twijfels over haar capaciteiten als wetgever en publiek figuur. Bezoekers boden hun condoleances aan als ze hoorden dat ze vier dochters had. Ze voelde dat men haar als een onvolledige vrouw beschouwde. Medepolitici, mensen uit haar kiesdistrict en haar eigen uitgebreide familie waren niet bepaald meelevend: waarom zouden ze denken dat zij in de politiek ook maar iets voor elkaar zou krijgen als ze niet eens in staat was haar man een zoon te geven? Zonder een zoon om mee op te scheppen tegenover de constante stroom bezoekende mannetjesmakers begon haar man zich ook steeds meer te generen.

Azita en haar man benaderden hun jongste dochter met een voorstel: 'Wil jij er net zo uitzien als een jongen en jongenskleuren dragen en allemaal leuke dingen doen die jongens doen, zoals fietsen, voetballen en cricket? Wil je op je vader lijken?'

En of ze dat wilde. Het was een prachtig aanbod.

Het enige wat ervoor nodig was, waren een knipbeurt, een lange broek van de bazaar en een denim overhemd met op de rug 'Superstar'. In één enkele middag veranderde het gezin van een stel met vier dochters in een stel dat gezegend was met drie kleine meisjes en een jongen met stekelhaar. Hun jongste zou niet langer luisteren naar de naam Mahnoush, 'maanlicht', maar naar de jongensnaam Mehran. In de ogen van de buitenwereld – en vooral voor Azita's kiezers in Badghis – was het gezin eindelijk compleet.

Natuurlijk kenden sommigen de waarheid. Maar ook zij feliciteerden Azita. Een zogenaamde zoon hebben is beter dan er geen hebben, en mensen gaven haar complimenten vanwege haar vindingrijkheid. Toen Azita haar provincie – een veel conservatievere plek dan Kabul – bezocht, nam ze Mehran mee. In gezelschap van haar zesjarige zoon kreeg ze meer goedkeuring, merkte ze.

De overstap stelde ook Azita's echtgenoot tevreden. Er zou niet meer worden geroddeld over deze onfortuinlijke man, die was opgezadeld met vier dochters voor wie hij allemaal echtgenoten zou moeten vinden en wiens bloedlijn met hem zou eindigen. In het Pasjtoe, de tweede taal van Afghanistan, is er zelfs een neerbuigende naam voor een man zonder zonen: hij is een *meraaf*, een term die verwijst naar het systeem waarin een erfenis zoals land vrijwel exclusief via de mannelijke lijn wordt doorgegeven. Maar nu de jongste van het gezin de rol van zoon op zich heeft genomen, is het kind een bron van trots geworden voor haar vader. De nieuwe status van Mehran zorgt er ook voor dat haar zusjes aanzienlijk meer vrijheid hebben, ze kunnen nu het huis verlaten, naar de speeltuin gaan en zelfs naar de volgende straat lopen, als Mehran maar meegaat om hen te escorteren.

Er is nog een bijkomende reden voor deze stap. Azita zegt het lachend en ze buigt een beetje naar me toe om haar kleine daad van rebellie te onthullen: 'Ik wilde mijn jongste laten zien hoe het leven er aan de overzijde uitziet.'

Dat leven kan het oplaten van vliegers inhouden, of zo hard rennen als je maar kunt, keihard lachen, een potje springen omdat dat zo fijn voelt, in bomen klimmen om de opwinding te voelen wanneer je je niet laat vallen. Je kunt met een andere jongen praten, bij je vader en zijn vrienden zitten, op de voorbank van de auto plaatsnemen en naar de mensen op straat kijken. Je kunt ze recht in de ogen kijken. Je kunt hardop praten zonder bang te zijn, en er zal naar je worden geluisterd, en maar zelden zal iemand aan je vragen waarom je alleen op pad

bent, in makkelijke kleren die je bewegingen niet belemmeren. Allemaal ondenkbaar voor een Afghaans meisje.

Maar wat gebeurt er als de puberteit aanbreekt?

'Je bedoelt als hij opgroeit?' zegt Azita, en ze geeft met haar handen de vorm van een vrouw aan. 'Geen probleem. Dan veranderen we haar weer in een meisje.'